

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ધરમ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

હરિયાણા રાજ્ય

૮ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૬

[એ. કે. માથુર અને ડી. કે. જૈન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ઈન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમો ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૦૫ અને કલમ ૩૦૪-ભાગ ૨ – હત્યા – ખાનગી બચાવનો બચાવ – અપીલકર્તાઓએ જઈને જીવલેણ હથિયારો વડે મૃતક અને તેના પરિવારના સભ્યો પર તેમના ખેતરમાં હુમલો કર્યો – ઠેરવવામાં આવ્યું: અપીલકર્તાઓ હુમલાખોર હતા – આથી તેઓ સ્વ-બચાવના અધિકારનો દાવો કરી શકે નહીં – બચાવ કરવાના અધિકારમાં આક્રમણ કે હુમલો શરૂ કરવાના અધિકારનો સમાવેશ થતો નથી – તેમ છતાં, હકીકતો પરથી, અપીલકર્તાઓ મૃતકનું મૃત્યુ

નીપજાવવાનો કોઈ ઇરાદો ધરાવતા હતા તેમ કહી શકાય નહીં – આથી કલમ ૩૦૪, ભાગ-૨ હેઠળની દોષસિદ્ધિ યોગ્ય ગણાશે.

હત્યાના એક કેસમાં, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ત્રણ અપીલકર્તાઓએ અન્ય બે વ્યક્તિઓ સાથે મળીને ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ થઈને અને હત્યા કરવાના સામાન્ય ઇરાદા સાથે મૃતક તેમજ ફરિયાદી સહિત તેના પરિવારના અન્ય સભ્યો પર હુમલો કર્યો હતો. અપીલકર્તાઓ અને મૃતક નજીકના સગાં છે. ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાઓને આઈપીસીની કલમ ૧૪૮, ૩૦૨, ૩૨૩ અને ૩૨૪/૧૪૮ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા હતા. હાઈકોર્ટે દોષસિદ્ધિ બહાલ રાખી હતી.

આ કોર્ટ સમક્ષની અપીલમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ સ્વ-બચાવના બચાવની ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ બંને દ્વારા તેના સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિચારણા કરવામાં આવી નથી; જે બનાવમાં બંને પક્ષો વચ્ચે અથડામણ થઈ હતી અને એકબીજા પર હુમલાના આક્ષેપો થયા હતા, તેમાં અપીલકર્તાઓને થયેલી ઈજાઓ, ખાસ કરીને અપીલકર્તા નં. ૧ ને, જેના શરીર પર છ ગંભીર ઈજાઓ હતી, તે સમજાવવાની ફરિયાદપક્ષની ફરજ હતી અને આરોપી પક્ષના સભ્યોને થયેલી ઈજાઓ ન સમજાવવી તે દર્શાવે છે કે ફરિયાદપક્ષ બનાવના સાચા વૃત્તાંત સાથે સામે આવ્યો નથી અને તેણે ગુનાની ઉત્પત્તિ છુપાવી છે. વૈકલ્પિક રીતે એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ બનાવ અચાનક થયેલી લડાઈનો કેસ હોવાથી, આ કેસ

આઈપીસીની કલમ ૩૦૦ ના પેટા-કલમ (જ) ના દાયરામાં આવે છે અને તેથી વધુમાં વધુ અપીલકર્તાઓ સામે કલમ ૩૦૪ ભાગ-૧ અથવા ૨ હેઠળનો ગુનો બની શકે.

રાજ્ય દ્વારા જોકે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ હુમલાખોર હતા અને તેથી સ્વ-બચાવનો બચાવ તેમને ઉપલબ્ધ ન હતો.

આ કોર્ટ સમક્ષની અપીલમાં, વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થયેલો પ્રશ્ન એ છે કે અપીલકર્તાઓએ ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરીને મૃતક અને તેના પક્ષકાર પર હુમલો કર્યો હતો કે નહીં.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. ખાનગી બચાવનો અધિકાર એ રક્ષણાત્મક અધિકાર છે. તે આક્રમણ કે બદલો લેવાનો અધિકાર નથી. જ્યાં ભયની કોઈ આશંકા ન હોય ત્યાં ખાનગી બચાવનો કોઈ અધિકાર નથી. ખાનગી બચાવનો અધિકાર માત્ર તેને જ ઉપલબ્ધ છે કે જે અચાનક ઊભા થયેલા અને પોતાની જાતે પેદા ન કરેલા તોળાતા ભયને ટાળવાની જરૂરિયાતનો સામનો કરી રહ્યો હોય. જરૂરિયાત વર્તમાન, વાસ્તવિક અથવા પ્રત્યક્ષ હોવી જોઈએ.

લક્ષ્મણ સાહુ વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૮૮) એસ.સી. ૮૩ અને જય દેવ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૬૩) એસ.સી. ૬૧૨ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૧. ખાનગી બચાવના અધિકારના સિદ્ધાંત પાછળનો મૂળભૂત વિચાર એ છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ અથવા તેની મિલકત ભયનો સામનો કરી રહી હોય અને રાજ્ય તંત્ર તરફથી તાત્કાલિક સહાય સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે તે વ્યક્તિ પોતાનું અને પોતાની મિલકતનું રક્ષણ કરવા માટે હકદાર છે. આમ હોવાથી, તેનું અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે પોતાનું કે પોતાની મિલકતનું રક્ષણ કરનાર નાગરિક જે બળનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર છે તે જે ઇજાને ટાળવા માંગતો હોય અથવા જેની વાજબી રીતે આશંકા રાખવામાં આવી હોય તેના પ્રમાણ કરતાં અયોગ્ય રીતે અપ્રમાણસર ન હોવું જોઈએ અને તેના કાયદેસરના હેતુથી વધુ ન હોવું જોઈએ.

૨.૨. જોકે, ભયમાં મુકાયેલી વ્યક્તિ તે ક્ષણે ભયને દૂર કરવા અને પોતાને કે પોતાની મિલકતને બચાવવા માટે જે સાધનો અને બળ અપનાવે છે તેને સોનાના ત્રાજવે તોળી શકાય નહીં. તે સાધનો અને બળ યોગ્ય હતા કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે લાગુ પાડી શકાય તેવા અમૂર્ત માપદંડો નિર્ધારિત કરવા ન તો શક્ય છે કે ન તો શાણપણભર્યું છે. આવા પ્રશ્નનો જવાબ ઘટનાસ્થળની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓ, સંબંધિત સમયે તેની લાગણીઓ; તેના પર થયેલા હુમલાની પ્રકૃતિના આધારે મૂંઝવણ અને ઉત્તેજના વગેરે જેવા પરિબળો પર આધાર રાખે છે. તેમ છતાં, ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ ક્યારેય વેરભાવપૂર્ણ કે દ્વેષપૂર્ણ હોઈ શકે નહીં. તે ખાનગી બચાવના મૂળ ખ્યાલથી વિરુદ્ધ હશે.

૩. એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે સ્વ-બચાવના બચાવને સ્થાપિત કરવાનો પુરાવાનો બોજો આરોપી પર છે પરંતુ તે ફરિયાદપક્ષ પર રહેલા બોજા જેટલો કઠિન નથી. જ્યારે ફરિયાદપક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવો જરૂરી છે, ત્યારે આરોપીએ સંપૂર્ણપણે છેવટ સુધી સ્વ-બચાવનો બચાવ સાબિત કરવાની જરૂર નથી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે તે બચાવની તરફેણમાં સંભાવનાઓની પ્રબળતા દર્શાવીને આ બોજો હળવો કરી શકે છે.

મુન્શી રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ દિલ્લી વહીવટીતંત્ર, એ.આઈ.એર. (૧૯૬૮) એસ.સી. ૭૦૨; ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ બાઈ ફાતિમા અને અન્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૭૫) એસ.સી. ૧૪૭૮ અને સલીમ ક્રિયા વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૭૯) એસ.સી. ૩૯૧ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૪. ખાનગી બચાવનો અધિકાર ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તે જાણવા માટે, આરોપીને થયેલી ઈજાઓ, તેની સલામતી માટે તોળાતો ભય, આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી ઈજાઓ અને આરોપી પાસે જાહેર સત્તાવાળાઓનો આશરો લેવાનો સમય હતો કે કેમ તે સંજોગો સંબંધિત પરિબલો છે, તેમ છતાં હુમલાખોર કોણ હતો તે નક્કી કરવા માટે ઈજાઓની સંખ્યા હંમેશાં સલામત માપદંડ ગણાતી નથી. કાયદાના અમૂર્ત સિદ્ધાંત તરીકે એવું પણ નિર્ધારિત કરી શકાય નહીં કે જ્યારે પણ આરોપીના શરીર પર ઈજાઓ હોય ત્યારે અનિવાર્યપણે એવું અનુમાન બાંધવું જ જોઈએ કે આરોપીએ ખાનગી બચાવના અધિકારના

ઉપયોગમાં ઇજાઓ પહોંચાડી હતી. બચાવપક્ષે વધુમાં એ સાબિત કરવું પડશે કે આરોપીને પહોંચાડાયેલી ઇજાઓ ખાનગી બચાવના અધિકારના કથનને સંભવિત બનાવે છે. બનાવના સમયે અથવા બોલાચાલી દરમિયાન આરોપીને થયેલી ઇજાઓ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ન સમજાવવી એ એક અત્યંત મહત્વનો સંજોગો છે. પરંતુ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ઇજાઓ ન સમજાવવી એ માત્ર તમામ કેસોમાં ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરી શકે નહીં.

શેખર ઉર્ફે રાજા શેખરન વિરુદ્ધ રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, તમિલનાડુ, (૨૦૦૨) ૮ એસ.સી.સી. ૩૫૪ અને વી. સુબ્રમણી અને અન્ય વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય, (૨૦૦૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૫૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૫. ટ્રાયલ કોર્ટે અન્ય બાબતો સાથે એવું અવલોકન કરીને સ્વ-બચાવની દલીલ ફગાવી દીધી હતી કે ભય મૃતક અને તેના પક્ષકારના જીવન પર હતો, અપીલકર્તાઓને નહીં. જોકે, હાઇકોર્ટે આ મુદ્દાની વધુ વિગતવાર ચર્ચા કરી છે. તપાસ કરનાર અમલદાર એસ.આઈ. અમરદાસ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭) અને રાજેન્દ્ર સિંહ પટવારી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૬), જેમણે સાક્ષી નં. ૧૦ દ્વારા બનાવના સ્થળની ઓળખ કર્યા પછી નકશો (આંક-પીસી) તૈયાર કર્યો હતો, તેમની જુબાનીનો ઉલ્લેખ કરતાં હાઇકોર્ટે સ્પષ્ટ તારણ નોંધ્યું છે કે આ બનાવ તેમના બોરવેલ (ઝ્યુબવેલ) પર કે તેની નજીક બન્યો હતો તેવી અપીલકર્તાઓની દલીલ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સંપૂર્ણપણે ખોટી સાબિત કરવામાં

આવી હતી. હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા તારણને બહાલ રાખ્યું હતું કે આ બનાવ મૃતક અને તેના પરિવારના ખેતરોમાં બન્યો હતો. આ ઉપરાંત, ક્રિમિનલ કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવેલું અપીલકર્તાઓનું નિવેદન લડાઈમાં તેમની હાજરી અને ભાગીદારી સાબિત કરે છે. આ બે પરિબળો સ્પષ્ટપણે સાબિત કરે છે કે અપીલકર્તાઓએ જઈને જીવલેણ હથિયારો વડે મૃતક અને તેના પરિવારના સભ્યો પર તેમના ખેતરમાં હુમલો કર્યો હતો. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના પ્રકાશમાં તેઓ હુમલાખોર હતા. આમ, હુમલાખોર પક્ષના સભ્યો હોવાથી અપીલકર્તાઓ પૈકી કોઈ પણ સ્વ-બચાવના અધિકારનો દાવો કરી શકે નહીં. બચાવ કરવાના અધિકારમાં હુમલો કે આક્રમણ શરૂ કરવાનો અધિકાર સમાવિષ્ટ નથી. તેથી, અપીલકર્તાઓ એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે તેઓ ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરી રહ્યા હતા.

૬.૧. જે ઈજા જીવલેણ સાબિત થઈ હતી, તે ડાબા પેરીએટલ હાડકા પર ૧૦ સેમી x ૩ સેમી x ૩ સેમી નો ઘા હતો જેણે નીચેના હાડકાને ફેક્ચર કર્યું હતું અને મગજના દ્રવ્યમાં વીંધાઈ ગયો હતો.

૬.૨. નજીકના સંબંધી એવા બંને પક્ષોને થયેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, એ સ્પષ્ટ છે કે જીવલેણ ઈજા મૃત્યુ નીપજાવવાના ઈરાદાથી અથવા મૃતકનું મૃત્યુ નીપજાવવાની સંભાવના ધરાવતી ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવી ન હતી. વસ્તુસ્થિતિની પ્રકૃતિ જોતાં, અપીલકર્તાઓ તેમના ભાઈ/કાકાનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો રાખી શકે નહીં. તેથી,

અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલ ગુનો આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ ભાગ-૨ ના દાયરામાં આવશે.

ક્રિમિનલ એપેલેટ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૪૩/૨૦૦૬.

ચંદીગઢ ખાતેની પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૯૨-ડીબી/૨૦૦૧ માં તારીખ ૫-૫-૨૦૦૫ ના અંતિમ ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તાઓ વતી જસપાલ સિંહ, વિપિન ગોગિયા, જસપ્રીત ગોગિયા, કે. કે. ગોગરીયાલ અને ગુરિન્દર પાલ સિંહ એડવોકેટ્સ.

સામાવાળા વતી રાજીવ ગૌર 'નસીમ' અને ટી. વી. જ્યોર્જ એડવોકેટ્સ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડી. કે. જૈન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. ત્રણ અપીલકર્તાઓ, નામ કે ધરમ, રાજ સિંહ અને રાજ કુમાર, અન્ય બે વ્યક્તિઓ કિતાબા અને બિજેન્દર સાથે ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (સંક્ષિપ્તમાં 'આઈપીસી') ની કલમ ૧૪૮, ૩૦૨, ૩૨૩ અને ૩૨૪/૧૪૯ હેઠળના ગુનાઓ આચરવા બદલ સેશન્સ કેસ નં. ૧૩૫/૧૯૯૪ (સોનીપત) માં ટ્રાયલનો સામનો કર્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે તેમને દોષિત ઠેરવ્યા હતા; ઉપરોક્ત તમામ કલમો હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવીને તેમને નીચે મુજબની સજાઓ ફટકારી હતી:

ગુનાઓ અને સજા:

કલમ ૧૪૮ આઈપીસી: બે વર્ષની સખત કેદ અને પ્રત્યેકે રૂ. ૫,૦૦૦/- નો દંડ ભરવો અને કસૂર થયે વધુ છ મહિનાની સખત કેદ.

કલમ ૩૦૨/૧૪૯ આઈપીસી: આજીવન સખત કેદ તેમજ પ્રત્યેકે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- નો દંડ ભરવો અને કસૂર થયે વધુ ત્રણ વર્ષની સખત કેદ.

કલમ ૩૨૪/૧૪૯ આઈપીસી: બે વર્ષની સખત કેદ તેમજ પ્રત્યેકે રૂ. ૫,૦૦૦/- નો દંડ ભરવો અને કસૂર થયે વધુ છ મહિનાની સખત કેદ.

કલમ ૩૨૩/૧૪૯ આઈપીસી: છ મહિનાની સખત કેદ.

તમામ દોષિતોએ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ સમક્ષ સંયુક્ત અપીલ દાખલ કરી હતી, પરંતુ તેઓ અસફળ રહ્યા હતા. વિશેષ રજા અરજી દ્વારા આ અપીલ અમારી સમક્ષ આ ત્રણ અપીલકર્તાઓ દ્વારા હાઈકોર્ટના હુકમ સામે લાવવામાં આવી છે.

૨. અપીલકર્તાઓ અને મૃતક નજીકના સગાં છે. મૃતક - પ્રતાપ સિંહ સહિત અપીલકર્તા નં. ૧ સાત ભાઈઓ હતા, જેમાંથી તે અને અન્ય ચાર એક માતાના અને બે બીજી માતાના હતા. સંક્ષિપ્તમાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો કેસ એવો હતો કે તારીખ ૧૬.૭.૧૯૯૯ ના રોજ મૃતકના પુત્ર અમરજીત (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) એ એસ.એચ.ઓ., પોલીસ સ્ટેશન ગોહાના સમક્ષ એ મતલબનું નિવેદન આપ્યું હતું કે પ્રતાપ સિંહ પોતાના એક જ માતાના ચાર ભાઈઓ સાથે સંયુક્ત ખેવટ ધરાવતા હતા. ભાઈઓ પૈકીનો એક હરિયા

અપરિણીત હતો અને તેના પિતા સાથે રહેતો હતો, જે હરિયાના હિસ્સાની જમીન પણ ખેડતા હતા. જોકે, તેના કાકા, અપીલકર્તા નં. ૧ અને તેના પુત્રો રાજ સિંહ અને રાજ કંવલ (હાઈકોર્ટના ચુકાદા મુજબ), અનુક્રમે અપીલકર્તા નં. ૨ અને ૩ તેમજ તેના કાકા કિતાબા અને કિતાબાનો પુત્ર બિજેન્દર હરિયાની જમીનનું વિભાજન ન કરવા બદલ તેના પિતા, મૃતક સામે અદાવત રાખતા હતા. બનાવના એક દિવસ પહેલાં તે તમામે તેના પિતાને હરિયાની જમીન વહેંચવા કહ્યું હતું, અન્યથા તેને બીજા દિવસનો સૂર્ય જોવા દેવામાં આવશે નહીં તેવી ધમકી આપી હતી. તારીખ ૧૬.૭.૧૯૯૯ ના રોજ સવારે આશરે ૬.૦૦ વાગ્યે, તે પોતાની માતા અને પિતા – મૃતક, તેના કાકા જગદીશ અને રઘબીર સાથે ઘાસ લેવા ખેતરે ગયો હતો; ઉપરોક્ત પાંચેય વ્યક્તિઓ મૃતક અને તેના ભાઈઓની માલિકીના ખેતરમાં આવ્યા અને સીમા દીવાલ બનાવવાનું શરૂ કર્યું; જ્યારે તેમને તેમ કરતાં અટકાવવામાં આવ્યા, ત્યારે પાંચેય જણા તેમના બોરવેલ તરફ ગયા અને ફાળી અને ફરસા જેવા હથિયારો સાથે પાછા આવ્યા; ધરમે સીમા બનાવવાની મંજૂરી ન આપવા બદલ મૃતકના પક્ષને પાઠ ભણાવવા માટે લલકારો કર્યો, જેના પર બિજેન્દરે મૃતકના માથા પર ભાલાનો ઘા માર્યો જ્યારે રાજ સિંહે મૃતકના માથા પર બીજો ભાલાનો ઘા માર્યો; જ્યારે તે અને અન્ય લોકો વચ્ચે પડ્યા, ત્યારે બિજેન્દરે તેના જમણા હાથ પર ભાલા વડે ઘા કર્યો. રાજ કુમાર અને ધરમે (ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા મુજબ) પણ મૃતકના માથા પર ભાલાના ઘા માર્યા, જેના પરિણામે તે નીચે પડી ગયો અને જ્યારે તેના કાકા રઘબીર વચ્ચે પડ્યા, ત્યારે કિતાબાએ તેની છાતીની ડાબી બાજુએ ફાળીનો ઘા માર્યો. તે

દરમિયાન ઘટનાસ્થળે ભીડ એકઠી થઈ ગઈ અને તેમને જોઈને પાંચેય આરોપીઓ પોતાના હથિયારો સાથે ભાગી ગયા. મૃતકને સિવિલ હોસ્પિટલ ગોહાના ખાતે લાવવામાં આવ્યો જ્યાં તેને મૃત જાહેર કરવામાં આવ્યો. ડૉ. રાજેશ કુમાર, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૨ એ મૃતકના શબનું શવપરીક્ષણ કર્યું અને તેના શરીર પર નીચે મુજબની ઈજાઓ શોધી કાઢી:

“ડાબા પેરીએટલ હાડકા પર ૧૦ સેમી × ૩ સેમી × ૩ સેમી નો ઘા. ઘાની કિનારીઓ સ્પષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત હતી. નીચેનું હાડકું ફ્રેક્ચર થયું હતું અને ફ્રેક્ચર થયેલું હાડકું મગજના દ્રવ્યમાં વીંધાઈ ગયું હતું. આ ઘાની પાછળ માથાની ચામડી પર ૩ સેમી × ૧ સેમી નો આડો ઘા હતો અને આ ઘાની બરાબર પાછળ ૪ સેમી × ૨ સેમી નો ફાટેલો ઘા (લેસરેટેડ વૂન્ડ) હતો.”

તેમણે ધરમ, અપીલકર્તા નં. ૧, રાજ કુમાર, અપીલકર્તા નં. ૩, રણબીર અને કિતાબાની પણ તબીબી તપાસ કરી હતી અને તેમના શરીર પર વિવિધ ઈજાઓ શોધી કાઢી હતી. ધર્મના શરીર પર મળી આવેલી મુખ્ય ઈજા “છાતીના ડાબા ઉપરના ભાગે સ્ટરનમની બરાબર બાજુમાં ૨ સેમી × ૧ સેમી × ૫ સેમી ઊંડો કપાયેલો ઘા” હતો અને કિતાબા પર “જમણા હાયપોકોન્ડ્રિયમમાં ૫ × ૫ સેમી નો ઘા હતો. ઘાની ઊંડાઈ જાણી શકાઈ ન હતી.”

૩. પોતાના કેસના સમર્થનમાં ફરિયાદપક્ષે ૧૩ જેટલા સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી. ક્રિમિનલ કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ કરવામાં

આવેલા તેમના નિવેદનોમાં, અપીલકર્તાઓએ લડાઈમાં પોતાની હાજરી કે ભાગીદારીનો ઇનકાર કર્યા વિના, નીચેની શરતોમાં સ્વ-બચાવનો સામાન્ય બચાવ લીધો હતો:

“કથિત બનાવના દિવસે, મૃતક પ્રતાપ સિંહ અને તેના પુત્ર અમરજીતે તેમની પરવાનગી વિના પોતાના ખેતરોની સિંચાઈ માટે ધર્મના બોરવેલને ચાલુ કર્યો હતો અને જ્યારે તેણે વિરોધ કર્યો અને વીજળી બંધ કરી દીધી, ત્યારે ફરસાથી સજ્જ પ્રતાપ અને જેલીથી સજ્જ અમરજીતે તેના પર હુમલો કર્યો. તેની બૂમો સાંભળીને અમે ત્યાં પહોંચ્યા અને તેને તેમની પાસેથી બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો. ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તેમના પર પણ હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને ફરસા વડે છ જેટલી ઇજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી. ધર્મએ બોરવેલની ઓરડીની બાજુમાં પડેલો ફરસો ઉપાડ્યો અને પોતાને તેમજ મને અને કિતાબાને બચાવવા માટે મૃતક પ્રતાપ અને અમરજીતને માત્ર એક જ ઇજા પહોંચાડી હતી. પ્રતાપ સિંહ ઘટનાસ્થળે જ મૃત્યુ પામ્યા અને અમે તેમના મૃતદેહને પહેલા પોલીસ પાસે લઈ ગયા અને ગોહાના પોલીસ સ્ટેશનની પોલીસે પ્રતાપ સિંહના મૃતદેહને પી.એચ.સી. ગોહાના ખાતે પહોંચાડ્યો હતો. હું નિર્દોષ છું અને મને આ કેસમાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો છે.”

જ. ખાનગી બચાવની દલીલને ફગાવી દેતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે અપીલકર્તાઓએ ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ થઈને, હત્યા

કરવાના સામાન્ય ઇરાદા સાથે, મૃતક તેમજ ફરિયાદી સહિત તેના પરિવારના અન્ય સભ્યો પર હુમલો કર્યો હતો અને તેથી તેઓ ઉપરોક્ત કલમો હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત હતા. પુરાવાનું વિશ્લેષણ કરીને, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, હાઇકોર્ટે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે દોષસિદ્ધિ ન્યાયી હતી.

૫. અપીલકર્તાઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જસપાલ સિંહે મુખ્યત્વે એવા આધારે અપીલકર્તાઓની દોષસિદ્ધિને પડકારી છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ સ્વ-બચાવના બચાવની ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઇકોર્ટ બંને દ્વારા તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિચારણા કરવામાં આવી નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે વાસ્તવમાં હાઇકોર્ટ આ બાબતના આ પાસાંની વિચારણા કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ રહી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જે બનાવમાં બંને પક્ષો વચ્ચે અથડામણ થઈ હતી અને એકબીજા પર હુમલાના આક્ષેપો થયા હતા, તેમાં અપીલકર્તાઓને થયેલી ઈજાઓ, ખાસ કરીને અપીલકર્તા નં. ૧ ને, જેના શરીર પર છ ગંભીર ઈજાઓ હતી, તે સમજાવવાની ફરિયાદપક્ષની ફરજ હતી. એવી ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આરોપી પક્ષના સભ્યોને થયેલી ઈજાઓ ન સમજાવવી તે દર્શાવે છે કે ફરિયાદપક્ષ બનાવના સાચા વૃત્તાંત સાથે સામે આવ્યો નથી અને તેણે ગુનાની ઉત્પત્તિ છુપાવી છે. વિદ્વાન વકીલે અપીલકર્તા નં. ૧ અને ૩ તથા તેમના પક્ષના અન્ય સભ્યોની તપાસ કરનાર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૨ ના પુરાવા તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું જેથી એ દલીલને સમર્થન આપી શકાય કે અપીલકર્તાઓને થયેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિ દર્શાવે છે કે તેઓએ ખાનગી બચાવના અધિકારના

ઉપયોગમાં ઇજાઓ ભોગવી હતી. વૈકલ્પિક રીતે, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે એવી દલીલ કરી છે કે આ બનાવ અચાનક થયેલી લડાઈનો કેસ હોવાથી, આ કેસ આઈપીસીની કલમ ૩૦૦ ના પેટા-કલમ (૪) ના દાયરામાં આવે છે અને તેથી, વધુમાં વધુ અપીલકર્તાઓ સામે કલમ ૩૦૪-ભાગ-૧ અથવા ૨ હેઠળનો ગુનો બની શકે.

૬. તેનાથી વિપરીત, રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને સમર્થન આપતાં એવી રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તાઓએ ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ થઈને અને હત્યા કરવાના સામાન્ય ઇરાદા સાથે મૃતકના પક્ષ પર હુમલો કર્યો હતો અને તેથી, હુમલાખોર હોવાના કારણે, સ્વ-બચાવનો બચાવ તેમને ઉપલબ્ધ ન હતો.

૭. આમ, આ અપીલમાં અમારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત પ્રશ્ન એક સીમિત દાયરામાં રહેલો છે. પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલકર્તાઓએ ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગમાં મૃતક અને તેના પક્ષ પર હુમલો કર્યો હતો કે નહીં?

૮. આઈપીસીની કલમ ૯૬ જોગવાઈ કરે છે કે ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગમાં કરવામાં આવેલું કંઈ પણ ગુનો નથી. આ કલમમાં 'ખાનગી બચાવનો અધિકાર' શબ્દપ્રયોગ વ્યાખ્યાયિત થયેલ નથી. આ કલમ માત્ર એટલું જ દર્શાવે છે કે આવા અધિકારના ઉપયોગમાં જે કંઈ કરવામાં આવે છે તે ગુનો નથી. તેવી જ રીતે આઈપીસીની કલમ ૯૭ વ્યક્તિના માત્ર પોતાના કે અન્યના શરીરનું રક્ષણ કરવાના અધિકારને જ માન્યતા આપતી નથી; તે

ચોક્કસ નિર્દિષ્ટ ગુનાઓ, નામ કે ચોરી, લૂંટ, બગાડ અને ગુનાહિત અપ્રવેશ સામે પોતાની કે અન્ય વ્યક્તિની મિલકતના રક્ષણને પણ આવરી લે છે. આઈપીસીની કલમ ૯૯ અપવાદો નિર્ધારિત કરે છે જેને અધીન સ્વ-બચાવનો નિયમ રહેલો છે. આઈપીસીની કલમ ૧૦૦ અન્ય બાબતોની સાથે એવી જોગવાઈ કરે છે કે કલમ ૯૯ માં જણાવેલા નિયંત્રણોને અધીન રહીને શરીરના ખાનગી બચાવનો અધિકાર સ્વેચ્છાપૂર્વક મૃત્યુ નીપજાવવા સુધી વિસ્તરે છે, જો જે ગુનાના કારણે અધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો હોય તે એવો હુમલો હોય કે જેનાથી વાજબી રીતે એવી આશંકા પેદા થતી હોય કે આવા હુમલાનું પરિણામ અન્યથા મહાવ્યથા થશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો ખાનગી બચાવના અધિકારનો દાવો કરનાર વ્યક્તિએ એવા હુમલાખોરનો સામનો કરવો પડે કે જેનાથી તેને મહાવ્યથા પહોંચાડવાની વાજબી આશંકા રાખી શકાતી હોય, તો હુમલાખોરનું મૃત્યુ નીપજાવીને પોતાનો બચાવ કરવાનું તેના માટે મુક્ત રહેશે.

૯. ખાનગી બચાવના અધિકારનો વ્યાપ આઈપીસીની કલમ ૧૦૨ અને ૧૦૫ માં વધુ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે, જે અનુક્રમે શરીર અને મિલકતના ખાનગી બચાવના અધિકારની શરૂઆત અને ચાલુ રહેવા સાથે સંબંધિત છે. આ જોગવાઈઓ અનુસાર, ગુનો કરવાનો પ્રયાસ અથવા ધમકીથી શરીરને જોખમની વાજબી આશંકા ઊભી થાય કે તરત જ આ અધિકાર શરૂ થાય છે, ભલે ગુનો આચરવામાં ન આવ્યો હોય પરંતુ જ્યાં સુધી આવી વાજબી આશંકા ન થાય ત્યાં સુધી નહીં. જ્યાં સુધી શરીરને ભયની વાજબી આશંકા ચાલુ રહે ત્યાં સુધી આ

અધિકાર ચાલુ રહે છે (જુઓ: જય દેવ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૬૩) એસ.સી. ૬૧૨).

૧૦. સંક્ષિપ્તમાં કહીએ તો, ખાનગી બચાવનો અધિકાર એ એક રક્ષણાત્મક અધિકાર છે. તે આક્રમણ કે બદલો લેવાનો અધિકાર નથી. જ્યાં ભયની કોઈ આશંકા ન હોય ત્યાં ખાનગી બચાવનો કોઈ અધિકાર નથી. ખાનગી બચાવનો અધિકાર માત્ર તેને જ ઉપલબ્ધ છે જે અચાનક તોળાતા ભયને ટાળવાની જરૂરિયાતનો સામનો કરી રહ્યો હોય જે પોતાની જાતે ઊભો કરેલો ન હોય. જરૂરિયાત વર્તમાન, વાસ્તવિક અથવા પ્રત્યક્ષ હોવી જોઈએ (જુઓ: લક્ષ્મણ સાહુ વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૮૮) એસ.સી. ૮૩).

૧૧. આમ, ખાનગી બચાવના અધિકારના સિદ્ધાંત પાછળ રહેલો મૂળભૂત નિયમ એ છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ અથવા તેની મિલકત ભયનો સામનો કરી રહી હોય અને રાજ્ય તંત્ર તરફથી તાત્કાલિક સહાય સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે તે વ્યક્તિ પોતાનું અને પોતાની મિલકતનું રક્ષણ કરવા હકદાર છે. આમ હોવાથી, તેનું અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે પોતાનું કે પોતાની મિલકતનું રક્ષણ કરનાર નાગરિક જે હિંસાનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર છે તે જે ઇજાને ટાળવા માંગતો હોય અથવા જેની વાજબી આશંકા હોય તેના પ્રમાણ કરતાં અયોગ્ય રીતે અપ્રમાણસર ન હોવી જોઈએ અને તેના કાયદેસરના હેતુથી આગળ વધવી ન જોઈએ. અમે જોકે ઉમેરવા માંગીએ છીએ કે ભયમાં મુકાયેલી વ્યક્તિ તે ક્ષણે ભયને ટાળવા અને પોતાને કે પોતાની મિલકતને બચાવવા માટે જે સાધનો અને

બળ અપનાવે છે તેને સોનાના ત્રાજવે તોળી શકાય નહીં. તે સાધનો અને બળ યોગ્ય હતા કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે લાગુ કરી શકાય તેવા અમૂર્ત માપદંડો નિર્ધારિત કરવા ન તો શક્ય છે કે ન તો શાણપણભર્યું છે. આવા પ્રશ્નનો જવાબ સ્થળ પર પ્રવર્તતી પરિસ્થિતિઓ, સંબંધિત સમયે તેની લાગણીઓ; તેના પર થયેલા હુમલાની પ્રકૃતિના આધારે મૂંઝવણ અને ઉત્તેજના વગેરે જેવા પરિબલો પર આધાર રાખે છે. તેમ છતાં, ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ ક્યારેય વેરભાવપૂર્ણ કે દ્વેષપૂર્ણ હોઈ શકે નહીં. તે ખાનગી બચાવના મૂળ ખ્યાલથી વિરુદ્ધ હશે.

૧૨. એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે સ્વ-બચાવના બચાવને સાબિત કરવાનો પુરાવાનો બોજો આરોપી પર છે પરંતુ તે ફરિયાદપક્ષ પર રહેલા બોજા જેટલો કઠિન નથી. જ્યારે ફરિયાદપક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવો જરૂરી છે, ત્યારે આરોપીએ સંપૂર્ણપણે છેવટ સુધી સ્વ-બચાવનો બચાવ સાબિત કરવાની જરૂર નથી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે તે બચાવની તરફેણમાં સંભાવનાઓની પ્રબળતા દર્શાવીને આ બોજો હળવો કરી શકે છે (જુઓ: મુન્શી રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ દિલ્લી વહીવટીતંત્ર, એ.આઈ.એર. (૧૯૬૮) એસ.સી. ૭૦૨; ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ બાઈ ફાતિમા અને અન્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૭૫) એસ.સી. ૧૪૭૮ અને સલીમ ઝિયા વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.એર. (૧૯૭૯) એસ.સી. ૬૧૨ / ૩૯૧).

૧૩. ખાનગી બચાવનો અધિકાર ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તે જાણવા માટે,

આરોપીને થયેલી ઇજાઓ, તેની સલામતી માટે તોળાતો ભય, આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી ઇજાઓ અને આરોપી પાસે જાહેર સત્તાવાળાઓનો આશરો લેવાનો સમય હતો કે કેમ તે સંજોગો સંબંધિત પરિબલો છે, તેમ છતાં હુમલાખોર કોણ હતો તે નક્કી કરવા માટે ઇજાઓની સંખ્યા હંમેશાં સલામત માપદંડ ગણાતી નથી. કાયદાના અમૂર્ત સિદ્ધાંત તરીકે એવું પણ નિર્ધારિત કરી શકાય નહીં કે જ્યારે પણ આરોપીના શરીર પર ઇજાઓ હોય ત્યારે અનિવાર્યપણે એવું અનુમાન બાંધવું જ જોઈએ કે આરોપીએ ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગમાં ઇજાઓ પહોંચાડી હતી. બચાવપક્ષે વધુમાં એ સાબિત કરવું પડશે કે આરોપીને પહોંચાડાયેલી ઇજાઓ ખાનગી બચાવના અધિકારના કથનને સંભવિત બનાવે છે. બચાવના સમયે અથવા બોલાચાલી દરમિયાન આરોપીને થયેલી ઇજાઓ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ન સમજાવવી એ એક અત્યંત મહત્વનો સંજોગો છે. પરંતુ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ઇજાઓ ન સમજાવવી એ માત્ર તમામ કેસોમાં ફરિયાદપક્ષના કેસને અસર કરી શકે નહીં (જુઓ: શેખર ઉર્ફે રાજા શેખરન વિરુદ્ધ રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, તમિલનાડુ, (૨૦૦૨) ૮ એસ.સી.સી. ૩૫૪ અને વી. સુબ્રમણી અને અન્ય વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય, (૨૦૦૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૫૮).

૧૪. ઉપર સંક્ષિપ્તમાં નોંધાયેલી કાનૂની સ્થિતિના પ્રકાશમાં, અમે એ તપાસવા આગળ વધીએ છીએ કે શું એવું કહી શકાય કે અપીલકર્તાઓએ તેમના ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગમાં મૃતક અને તેના પરિવારના અન્ય સભ્યો પર હુમલો કર્યો હતો?

૧૫. ટ્રાયલ કોર્ટે અન્ય બાબતો સાથે એવું અવલોકન કરીને સ્વ-બચાવની દલીલ ફગાવી દીધી છે કે ભય મૃતક અને તેના પક્ષકારના જીવન પર હતો, અપીલકર્તાઓને નહીં. જોકે, હાઇકોર્ટે આ મુદ્દાની વધુ વિગતવાર ચર્ચા કરી છે. તપાસ કરનાર અમલદાર એસ.આઇ. અમરદાસ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭) અને રાજેન્દ્ર સિંહ પટવારી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૬), જેમણે સાક્ષી નં. ૧૦ દ્વારા બનાવના સ્થળની ઓળખ કર્યા પછી નકશો (આંક-પીસી) તૈયાર કર્યો હતો, તેમની જુબાનીનો ઉલ્લેખ કરતાં હાઇકોર્ટે સ્પષ્ટ તારણ નોંધ્યું છે કે આ બનાવ તેમના બોરવેલ પર કે તેની નજીક બન્યો હતો તેવી અપીલકર્તાઓની દલીલ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સંપૂર્ણપણે ખોટી સાબિત કરવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા તારણને બહાલ રાખ્યું છે કે આ બનાવ મૃતક પ્રતાપ અને તેના પરિવારના ખેતરોમાં બન્યો હતો. આ ઉપરાંત, ક્રિમિનલ કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવેલું ઉપર ટાંકેલું અપીલકર્તાઓનું નિવેદન લડાઈમાં તેમની હાજરી અને ભાગીદારી સાબિત કરે છે. આ બે પરિબળો સ્પષ્ટપણે સાબિત કરે છે કે અપીલકર્તાઓએ જઈને જીવલેણ હથિયારો વડે મૃતક અને તેના પરિવારના સભ્યો પર તેમના ખેતરમાં હુમલો કર્યો હતો. અમને ખાતરી છે કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના પ્રકાશમાં તેઓ હુમલાખોર હતા. આમ, હુમલાખોર પક્ષના સભ્યો હોવાથી અપીલકર્તાઓ પૈકી કોઈ પણ સ્વ-બચાવના અધિકારનો દાવો કરી શકે નહીં. અહીં ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ, બચાવ કરવાના અધિકારમાં હુમલો કે આક્રમણ શરૂ કરવાનો અધિકાર સમાવિષ્ટ નથી. તેથી, અમને એવું ઠેરવવામાં કોઈ ખચકાટ નથી કે અપીલકર્તાઓ એ સ્થાપિત કરવામાં

નિષ્ફળ રહ્યા છે કે તેઓ ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરી રહ્યા હતા.

૧૬. હવે જે અન્ય પ્રશ્ન વિચારણા માટે બાકી રહે છે તે એ છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાનું ચોક્કસ સ્વરૂપ શું છે? જે ઈજા જીવલેણ સાબિત થઈ હતી, તે ડાબા પેરીએટલ હાડકા પર ૧૦ સેમી x ૩ સેમી x ૩ સેમી નો ઘા હતો જેણે નીચેના હાડકાને ફેંક્યર કર્યું હતું અને મગજના દ્રવ્યમાં વીંધાઈ ગયો હતો. અમારો એવો અભિપ્રાય આપવાનો કોઈ ઈરાદો નથી કે આવી ઈજા પહોંચાડવામાં આવે તો આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ ની જોગવાઈઓ લાગુ ન પડે. તેમ છતાં, જે પ્રશ્ન ગંભીર વિચારણા માંગી લે છે તે એ છે કે જે વિશિષ્ટ સંજોગોમાં આ બનાવ બન્યો હતો અને એ હકીકત કે મૃતક અને અપીલકર્તાઓ લોહીના સગાં હતા, તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આ વિશિષ્ટ ઈજા, જે પ્રસ્તુત કેસમાં કુદરતી સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પર્યાપ્ત જણાઈ હતી, તે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઈરાદાપૂર્વક કરવામાં આવેલી ઈજા હતી કે કેમ? નજીકના સગાં એવા બંને પક્ષોને થયેલી ઈજાઓની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો એવો મત છે કે આ જીવલેણ ઈજા મૃત્યુ નીપજાવવાના ઈરાદાથી અથવા મૃતકનું મૃત્યુ નીપજાવવાની સંભાવના ધરાવતી હોય તેવી ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવી ન હતી. અમને લાગે છે કે વસ્તુસ્થિતિના મૂળ સ્વરૂપમાં, અપીલકર્તાઓ તેમના ભાઈ/કાકાનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો રાખી શકે નહીં. તેથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલો ગુનો આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ ભાગ-૨ ના દાયરામાં આવશે.

૧૭. પરિણામે, અમે અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરીએ છીએ; આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ અપીલકર્તાઓની દોષસિદ્ધિ રદ કરીએ છીએ અને તેના બદલે તેમને આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ ભાગ-૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવીએ છીએ. સાત વર્ષની સખત કેદની સજા ન્યાયના ઉદ્દેશોને પરિપૂર્ણ કરશે. તેમને ફટકારવામાં આવેલી અન્ય સજાઓ યથાવત રહેશે અને એકસાથે ભોગવવાની રહેશે.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====